

O'QUVCHIDA KREATIV FIKRLASH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH

Haqberdiyev Otabek Miltiqboyvich

2-maktab Geografiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'quvchilarni kreativ fikrlash, dunyoqarashini o'zgartirish, jamoada o'quvchini nutqini rivojlantirish hamda fikrini to'liq va ravon bayon eta olish usullari haqida keng yoritilib o'tilgan.*

Kalit so'z: *O'quvchi, kreativlik, kreativ fikrlash usullari, shlyapa*

Annotation: *This article provides a broad overview of ways to help students think creatively, change their worldview, develop students' speech in a team, and express their thoughts fully and fluently.*

Key word: *Student, creativity, creative thinking methods, hat*

Аннотация: *В данной статье представлен широкий обзор способов помочь учащимся творчески мыслить, изменить свое мировоззрение, развивать речь учащихся в коллективе, полно и свободно выражать свои мысли.*

Ключевые слова: *Студент, творчество, методы творческого мышления, шляпа.*

Ta'limning asosiy vazifasi o'quvchida jamiyatda muvaffaqiyatli hayot kechirishi uchun bugun va kelajakda kerak bo'ladigan ko'nikmalarni shakllantirishdir. Kreativ fikrlash bugungi yoshlar ega bo'lishi kerak bo'lgan muhim ko'nikmadir. Bu ko'nikma ularga doimiy tarzda va shiddat bilan o'zgarayotgan, oddiy savodxonlikdan tashqari XXI asr ko'nikmalariga ega ishehilarni taqozo etayotgan dunyoga moslashishga 28 ko'maklashadi. Umuman olganda, bugungi o'quvchi kelajakda hozir hatto mavjud bo'lmagan sohalarda ishlashi, yangi muammolarni yangi texnologiyalar orqali hal etishi kutilmoqda. O'quvchida kreativ fikrlash ko'nikmasini shakllantirish ularga tobora murakkablashayotgan mahalliy va global muammolarni noodatiy yondashuv orqali hal etish imkonini beradi.

Ta'lim muassasasida kreativ fikrlashni rivojlantirishning ahamiyati faqatgina mehnat bozori bilan cheklanmaydi. Ta'lim muassasasi yoshlar uchun o'z qobiliyat va ko'nikmalarini, shu jumladan ijodiy talantlarini kashf etishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, kreativ fikrlash o'quvchilarning ta'lim olishini hodisalar, tajribalar va xatti-harakatlarni yangicha va shaxsan mazmunli usulda talqin etish orqali qo'llabquvvatlaydi.

O'quvchining xayoli va qiziquvchanligi ta'lim jarayonida qo'l keladi: ijodiy fikrlash shu tariqa o'zaro kelishuvchanlik vositasiga aylanadi, hattoki avvaldan belgilangan ta'lim maqsadlari mazmunida ham.

Ta'lim muassasasida o'quvchining motivatsiyasi va qiziqishini oshirish uchun, barcha o'quvchilarning ijodiy salohiyati va shijoatini hisobga oluvchi ta'limning yangi shakllari yo'lga qo'yilishi zarur. Bu ayniqsa ta'lim jarayoniga unchalik qiziqish

bildirmayotgan o'quvchilarga yordam berishi mumkin va ular o'z fikrini ayta olishiga, salohiyatini ochishiga xizmat qiladi.

Har qaysi boshqa ko'nikma kabi, kreativ fikrlash ham amaliy va manzilli yondashuv orqali rivojlantirilishi mumkin. Ba'zi o'qituvchilarga o'quvchining kreativ fikrlashini rivojlantirish o'quv dasturidagi boshqa fanlar evaziga bo'layotgandek tuyulishi mumkin. Aslida, o'quvchilar barcha fanlarda kreativ fikrlashi mumkin.

Kreativ fikrlash bilim berishga qaratilgan dars mobaynida ko'r-ko'rona yodlash o'rniga tadqiqot va ixtironi qo'llab-quvvatlaydigan yondashuvlar orqali rivojlantirilishi mumkin.

O'qituvchilar kreativ fikrlashni ajrata olishlari, bunday fikrlashga mos shart-sharoitlarni bilishlari va o'zlari ham o'quvchilarga fikrlashda ko'proq ijodiy yondashishga yordam bera olishni bilishlari kerak.

Kreativ fikrlash qay tariqa vujudga kelishi borasidagi puxtarok tasavvur, o'z navbatida, o'qituvchilarga ta'lim jarayonida o'quvchilarda ijodiy g'oyalar "inkubatsiya" bo'lishi uchun muayyan vaqt talab etishini anglashga yordam beradi.

Kreativ fikrlash usullari. Kreativ fikrlashni rivojlantirish jarayoni biroz murakkab va uzoq davom etadigan jarayon bo'lishi mumkin. Lekin, buni samarali amalga oshirish uchun bir qator usullar mavjud.

1. Ishda chap qo'lni harakatga soling (yoki agar chapaqay bo'lsangiz, o'ng qo'l). Bu qo'l bilan tishlarni yuving, ko'ylakning tugmalarini qadang, sho'rvani iching, kompyuter klaviaturasida matn tering va xat yozing. Bu nima uchun kerak? Harakatlantirishning faolligini bosh miyaning chap yarim sharidan o'ng yarim shariga o'tkazadi, noan'anaviy fikrlash va ijodiy qobiliyatga samarali ta'sir ko'rsatadi.

2. Yangi tuyg'ularni boshdan kechiring, yangi qobiliyatlarni rivojlantiring. Ko'zingizni ochib, dush qabul qiling. Cho'ntakdagi tangalarni ushlab ko'rib, qiymatini aniqlang. Ko'zi ojizlar uchun xat va o'qish tizimi bo'lgan Brayl alifbosidagi matnlarni o'qishga harakat qilib ko'ring. Bir kun davomida oila a'zolarangiz bilan imo-ishoralar orqali gaplashing. Bu nima uchun kerak? Miya faoliyatining odatda kam harakatda bo'lgan yoki umuman ishlamagan yangi qirralarini "o'zlashtirish" butun miyaning neyronlari uchun yaxshi gimnastika sanaladi.

3. Ko'z o'rganib qolgan imidjni o'zgartirishdan qo'rqmang. O'zgacha bo'lgan yangi libosni kiying, qizlar sochlarining rangi va turmagini o'zgartirishlari mumkin. Bu nima uchun kerak?

Kishini yangi imidjini sinab ko'rib, o'zini turlicha his etadi (hech bo'lmaganda erkaklar uchun "kostyum taassuroti" yoki ayollar uchun "baland poshna") va fikr yuritishi o'zgaradi.

4. Ishga yangi yo'nalish bo'ylab boring va yuring (hatto agar odat bo'lmagan yo'l uzoq bo'lsa ham!), ko'proq sayohat qiling, har bir ta'tilni yangi joyda o'tkazishga harakat qiling, muzey va ko'rgazmalarga boring. Bu nima uchun kerak? Fiziologiya mutaxassislarining so'nggi izlanishlarida tasdiqlanishicha, xotira maydoni kengayadi va hatto gippokampning hajmi kattalashadi.

5. Ishda va uydagi interyerni ko'proq o'zgartiring, har kuni uydagi buyumlar, oshxona asbob-anjomlarining joyini almashtiring, g'aroyib retseptlar asosida taom tayyorlang, yangi atir sotib oling. Bu nima uchun kerak? Odatlar miyani toliqtiradi, yangiliklar esa rag'batlantiradi, hayotni yanada yorqin va esda qolarli qiladi.

6. «Ishlar qanday?», «Nima yangiliklar?» kabi asabga teguvchi savollarga ma'noli javob berishga harakat qiling, har safar yangi iboralarni o'ylab toping – qolip so'zlardan qoching, latifalarni esga oling, yangi hazillar, qiziqarli voqealarini o'ylab toping, albatta suhbatda ularni qistirib o'ting.

Nima uchun kerak? Agar siz barcha narsaga ijodiy, har tamonlama yondoshsangiz, xotirani va miyadagi nutq markazini kuchaytirasiz. Siz, bunday biroz xayolparast qandaydir aqldan ozganga o'xshash, ozgina muvozanatini yo'qotib yuradigan, o'z tasavvurlari ichida yuradigan 34 kishi qayerdan kelib qoladi deb o'ylayapsizmi? Siz ham shundaysiz! Har bir insonda – katta yoki kichik bo'lishidan qat'iy nazar – ijodiy fikrlash qobiliyati bor. Biroq, ko'pchiligimiz ijodiy fikrlashga ega bo'lsak-da, (ko'p vaziyatlarda eng oddiy harakatlar bilan uni uyg'otish mumkin bo'lsa-da) ko'pincha uni harakatsiz qoldirib ketamiz.

6 ta shlyapa usuli juda ko'rgazmali. Turli xildagi ranglar har xil xususiyatga ega. Vazifalarni taqsimlash uchun kartochkalar, qog'oz shlyapalar yoki boshqa vositalardan foydalanish kerak. Usul 6 xil roldan iborat bo'lganligi sababli, aylanada ham 6 kishi bo'lishi kerak va hamma "shlyapa" oladi. Keyin topshiriq yoki g'oya har kimga ko'rinadigan flipchart yoki doskaga yozib qo'yiladi.

1-rasm. De Bono 6 shlyapalarining mazmuni

1. Moviy shlyapa – moderator. U har xil ishtirokchilarning hamma gaplarini umumlashtiradi, muhim ma'lumotlarni yozib oladi, shuningdek guruh kotibi bo'lishi kerak.

2. Sariq shlyapa – optimist. U doimiy ravishda g'oya uchun "Eng yaxshi ish" haqida o'ylaydi. Bu barcha sohalarda maqbul narsani ko'rish haqida. Vaqt jadvallari, byudjet,

bozor, mijozlarning talablari va h.k. bo'lishidan qat'iy nazar, u hamma narsa yaxshi deb o'ylaydi.

3. Yashil shlyapa – o'ylovchi. U keng ma'noda o'ylashi mumkin. U boshqalarga o'xshab chuqurlashish o'rniga yangi g'oyalarni olib kirishga va "keng" fikrlashga e'tibor qaratishi kerak. Shunday qilib, u g'oyaning tafsilotlariga e'tibor berish o'rniga tashqi g'oyalarni boshqa g'oya bilan birlashtiradi.

4. Qizil shlyapa – hissiyotga beriluvchi. U hissiy bo'lishi mumkin, uning didi, hissiyot, ehtiros va shaxsiy fikrlari birinchi o'rinda turadi.

5. Qora shlyapa – tanqidchi. Ular zaif tomonlarni topadi, ayniqsa zaif tomonlarga murojaat qiladi, g'oyalarni tanqid qiladi va salbiy tomonlarini ham ta'kidlaydi. "Eng yomon vaziyat ssenariysi" bu uning dunyosi va u uchun hamma noto'g'ri bo'lishi mumkin bo'lgan hamma narsa noto'g'ri bo'ladi.

6. Oq shlyapa – obyektiv. Raqamlar, faktlar, bilimlar, jadvallar, dalillar, statistika va hisob-kitoblar obyektivlarning diqqat markazida bo'ladi. Ushbu shaxs betaraf bo'lishi kerak va ushbu shaxsning barcha qarorlari ishonchli bo'lishi kerak va agar kerak bo'lsa raqamlar va dalillarni talab qilish kerak.

